

na Kosovo polje, sploh vse Srbe oteti izpod turškega jarma. Iz Pruskega mu je došlo 240 oficirjev na pomoč. Ruska vojna, ki je stala pred Plevno, je razdeljena; 40.000 Rusov maršira Gurkolu pred Sofijo v pomoč, ostalih 80.000 mož pa je vkrenolo proti Bjeli, Trnovi in Sipki. Sulejman-paša je velikega kneza Vladimirja in cesarjeviča pri Mečki blizu Ruščuka zopet silno napal 11. in 12. dec. ter je 6krat naskočil ruske šance. Ali vselej je bil sijajno odbit, zgubil veliko 1000 vojakov in se moral proti Sumli pomekniti nazaj; tudi Jeleno, nedavno pridobljeno, je zopet zgubil in vseh 11 ruskih kanonov, katere je bil zaplenil. Rusi so se mesta zopet polastili in Sulejmanove vojske potisnili proti Bebrovi in Slivni; bržčas bodo Turki ondi sedaj prisiljeni iti čez Balkan, da prehitijo Ruse, ki bodo urno udarili proti Adrijanopolju, brž ko vlovljene Turke, potem svoje ranjence in bolenike pospravijo čez Donav. V Armeniji so Rusi vkljub trdnj zimi in debelemu snegu Erzerum obkolili tako, da je mestu kurjave že zmanjkalo in je Muktar-paša začel pogajati se z ruskim poveljnikom o predaji mesta; tudi so Rusi že 1 baterijo tako nastavili, da bombe v mesto mečejo. Erzerum bode bržčas kmalu v ruskih rokah. Iz Rusije maršira 40.000 novih vojakov proti Donavu; Rumuni bodo skušali Vidin vzeti. Črnogorci pa še vedno oblegajo Antivar; močen grad nad tem mestom še se njim ni vdal.

Za poduk in kratek čas.

Turki.

(Govor pri pol. narodnem gosp. društvu pri sv. Lovrenču v slov. gor. J. M.)

Minolo je 29. maja 1853. ravno 400 let, odkar so Turki v Evropi na balkanskem polotoku svoje mohamedansko gospodarstvo začeli; in kakor prigovor pravi: „Kamor turški konj s svojim kopitom vdari, tam trava več ne raste“, tega so balkanske dežele še dandanes živa priča, — pod turškim gospodarstvom se nikakor ne razvija ne dušni ne telesni blagor. Kaj mora vendar temu biti vzrok? Balkanske dežele ležijo, bi rekli, med tremi deli sveta, morje jih namaka od vseh strani, zemlja sama na sebi je rodovita in bogata, obnebe mlo in prijazno; v teh krasnih deželah je po več kakor 400letnem turškem gospodarstvu otrpnilo vse blagostanje in tega je kriv koran, t. j. verodolžni zakon Turčinov, jih sv. pismo. Od kod je „koran“ in kake so njegovi nasledki?

Mohamed, ki ga Turki imajo za svojega pre-roka, je začetnik korana. Ta mož je bil rojen v Mekki 20. aprila 571. po Kr. rojstvu; njegov oče Abd Allah (blapeec božji) je bil trgovec; materi je bilo ime Amina. Po svojem očetu, kateri je še pred njegovim rojstvom umrl, je podedoval Mohamed 5 velbludov, nekoliko ovce, in eno sužnjo;

ko odraste, je trgoval, kakor pred njegov oče; 25 let star stopi v službo k neki bogati 40letni vdovi, po imenu Chadidža, z njo se tudi oženi. L. 610, ko je bil 40 let star, se pokaže pred svetom kot učnik v verskih rečeh. On trdi, ka mu je Bog sam izročil to poslanstvo, in po angelju Gabrielu z njim govoril. Iz začetka ima Mohamedov nauk slab uspeh; njegova sporočila so ljudem prazne sanjarije, in tako Mohamed l. 622. svoj rojstveni kraj, Meko, zapusti, kjer je njegov nauk tako slabo napredoval, in se v mesto „Jathrib“ poda. To mesto je poznej dobilo ime „Medina“. (Medinat al nabi, t. j. mesto prerokovo.); 23 let je Mohamed tuhtal in koval svojo vero, pa še le po njegovi smrti so prijatelji zbrali njegove nauke, ki jih je božja razodetja imenoval, Abu Bekr pa jih je baje v bukve spisal, in ta knjiga je „koran“ t. j. čitanje. Pisan pa je koran v krasnem arabskem jeziku, okinčan s vsemi lepotami orientalske domišljije, razdeljen v 114 poglavij, ki se zovejo „Sure“, in te so razdeljene v vrste. — Poglejmo nasledke korana za družbinsko življenje!

1. Koran dovoli „mногоženstvo in sužnost“; v 4. suri namreč govori, ka je vsem jegovim vernikom slobodno si vzeti 1, 2, 3 ali 4 sopruge razun sužnjih, ki jih sme imeti, kolikor boče. Mohamed sam pa kot prerok Allaha (Boga) je imel gledé soprug neomejene pravice. V 33. suri beremo: „O prerok, mi tebi dovolimo tvoje žene, kterim si juterno dal, hčeri tvojih njecev od očetove in materne strani, ktere so se s teboj izselili; dovolimo ti vsako verno ženo, ktera se ti vda, in jo ženiti hočeš. — Bog je milostljiv in smilečen, ti smeš zavreči izmed njih, ktero hočeš, in zavrženo nazaj vzeti, kakor ti dopade, krivice ne storiš.“ — Pri svoji smrti je Mohamed zapustil 9 soprug, 2 ste pred njim umrle, Chadidža in Zaynab. Vsak naj sodi, kako stoji s pravostjo naroda, koji se po navedenih mohamedovih načelih v zakonu ravna? Kako je v takih okolnostih nasprotno spoštovanje zaročenih? Mož lahko svojo ženo spodi, ji zamore pridružiti in si nakupiti sužnjih, kolikor jegovo premoženje dovoli. Kako je mogoče pri taki zakonski zvezi otroke prav izrežati, v njih stea vtisniti prelepo otročjo ljubezen do svojih roditeljev? Sodi, to nikakor mogoče ni.

2. Po koranu je vojska Mohamedancem proti nevernikom zapovedana; naverniki pa so vsi, ki se koranovih nauk ne držijo; kristijani so jim djavri t. j. psi. V vojski smrt storiti je Allahu najbolj dopadljivo mučeništvo, vojski se odpovedati največja hudobija. Ko si je Mohamed skoraj že vsa kolena Arabov podvrigel, se je l. 630. vzdignil proti gerški carevini. Pot skoz pušavo je bila težavna, nekteri so se tudi bali redovne vojske; in tako so celó nekteri Medijani doma ostali. Vsem tem z peklenskim ognjem preti, in zapové: „Ako kteri izmed njih umerje, tako nesmeš nikdar za njega moliti, ni njegovega groba obiskati, — umrli so kot hudodelniki“. 9. sura. In dalje govori:

„Število mesencev je po božjem naravnanju 12, tako uči prava vera; 4 izmed njih so sveti, v teh ne zagrešite svojih duš; malikovanje pa pobijajte v vseh mesencih“. Iz zgodovine vemo, ka so vsa tla turške zemlje in krvavi vojski pridobljena, in posebno je v sedanjih evropskih turških deželah slavjanska kri mnogo in mnogokrat curkoma tekla. Da Mohamed spoznovavec korana za vojsko navduši, je iztuhtal dvojno mogočno sredstvo. Prvo je „neogibliva osoda“ — fatum — katere se Mohamedan trdno drži, on pravi: „ellmukadas“ — sojeno je; ako je sojeno, da to uro imaš umreti, tako je vse jedno, ali se najdeš z sabljo v roki pred sovražnikom, ali se doma valjaš na mehkih blazinah, razloček je le ta: kdor v vojski umre, pride gotovo v raj, in kdor se vojski odpove, v peklenške muke, in to je drugi pripomoček, da se Turčin za vojsko navduši. Šesti del celega korana obsega popis pekla in raja. Vse mesene sladkosti, koje le more izumiti človečja strast, obeta Mohamed svojim privržencem v raj; pekel pa popisuje tudi tako strašno, ka še tako surovo srce groza presune: vsi, kateri se koranove postave ne držijo, in se vojske ne vdeležijo, bodo se „v peklu z vrelo vodo napajali“, „olje bo se jim v trebuih kuhalo“, „v ogenj potisnjeni, ko jim ena koža zgori, zopet drugo dobijo, da bolje občutijo bolečine“ itd.

Prijatelji Turčinov trdijo, ka sedajni čas Mohamedanci niso več tako silni in kruti, kakor svoje dni, ko se je tresla pred njimi cela Evropa; ali videli smo lani in letos grozovitosti v Bolgariji, Bosni, Hercegovini ravno tako, kakor v tisti dobi, kedar so bili na vrhuncu svoje moči; umrili so, kakor divje zveri, starčke, žene in otročice, divjali celó proti ranjenim, kateri so jim v roke padli.

3. Ker se Mohamedanee neogiblivo drži svojega „ellmukadas“ — sojeno je, vzrokuje to dalje, ka je lenoben, malo se trudi, in za tega del so najrodovitnejše dežele puščave; ne skrbi za svoje zdravje, ne za snago, in zato so turške dežele vedno odprte raznim kužnim boleznim; in premnogokrat so po svoji nemarnosti že okužili celo Evropo.

4. Slikarstvo in podobarstvo je po koranu prepovedano; v teh umetnijah tedaj Mohamedanee ničesar storiti nemore; da, na tisoče najkrasnejših umotvorov so Mohamedanci pridobivši si krščanske dežele za vselej vničili in pokončali. Ko so l. 1453. po hudem boju v Carigrad prilomastili, se je neštivilno ljudstva natlačilo v prekrasno cerkev, tako zvano „Aja Sofija“, katero je Justinijan II., po rodu Slavjan, l. 538. dodelal; 7 let jo je delalo na tisoče delalcev in vse vrste umetnikov. Stala je, kakor slavni zgodovinar grof Stolberg trdi, čez 40 mil. gol. po sedajni vrednosti. Podobe, altariji in obilno cerkvene sprave, bile so iz čistega zlata ali srebra; v steno, ktera je bila iz dragega marmorja in porfirja, so bile čudovito umetno vdellane podobe iz pozlačene in malane steklovine; tako krasna je

bila ta cerkev, da je Justinijan, ko so jo 27. dec. 538 blagoslavliali, poln radosti nekterokrat izkrikol: „Salomon, jaz sem te prekosil“. V to cerkev se je ljudstvo v smrtnem strahu natlačilo, Turki vrata razbijejo, in grozno po cerkvi divjajo; vse podobe in prekrasne slike so razbili. Ko zmagovavec, Mohamed II. prijezdi, tudi on vdere naravnoč v cerkev; patrijarh z presv. Rešnjim telesom v rokah ga pričakuje misleč, da bo tako omečil silneža, kako svoje dni Leon veliki Atilo, in ga k usmiljenju ganil; ali Mohamed dirja skoz množino prestrašenega ljudstva, in patrijarha z mečem presune. Zgrudivši se patrijarh, umirajoč te pomenljive besede spregovori: „Prokleti pagan, prokletstvo bo tebe in tvoje naslednike spremljalo; čez dvakrat dve sto let na ravno denešnji den bo veliki osmanski duhoven na tem altariju umorjen, turška država bo z mestom ta den padla, in mohamedanske vere bo konec“.

5. Mohamedanci tudi niso prijatelji znanosti in vednosti. Tretji po Mohamedu „kalif“ — tako se turški car imenuje, — z imenom „Omar“, premagavši Egipt, pusti v glavnem mestu Aleksandriji velikansko knjigarno, ki je hranila učenosti celega starega sveta, sožgati, govoreč: „Ali te neštivilne knjige v sebi zadržijo, kar koran uči, tako so nepotrebne; učijo kaj druga, so škodljive“. Tisočletni trud in delo bilo je po turški nevednosti in krutosti v enem dnevu vpepeljeno. Čez 1200 let že mohamedanizem na svetu obstoji, po najnovšem številjenju šteje sedaj 160 milijonov duš, in vendar v tem dolgem času, in tako množičen, v nobeni umetnosti ali vednosti, ni kaj posebnega dovršil, celo nič važnega v blagor človečanstva storil; nadlog in zlega pa brez mere pripravil; opravičen je prigovor: „Kamor turški konj z kopitom vdari, tam trava več ne raste“, Balkanske dežele so tega očividna priča. Turčin ni prijatelj svobode, pri njem sužnost vlada, celó sopruha je sužnja; kdor na koran ne priseže, ni ravenbrat, temoč pes, — žival, ki se brez greha slobodno pobija; Turčin ne mara za vednosti in umetnosti; kdo bo nam torej zameril, ka mi Slovenci svojim bratom po krvi, in vsem kristijanom, ki že na stotine let pod turško krutostjo zdihujejo, najgorkeje želimo, da jim skoraj zora boljše bodočnosti napoči?!

Smešničar 51. Nek mož sreča zdravnika, ga vstavi in nagovori, rekoč: Gospod, hudo me po udih trga; svetujte mi! Zdravnik ga pogleda, vzame listič in svinčnik v roke ter zapiše ta: „recept“: Zabliskalo se mi je v glavi, — Da uzrok' ztuhtal sem koj pravi, — Od kod da tvojih nog protin: — Od vina pride — le od vina, — Presneto huda ta mrcina, — Od vina, to je res, moj sin! — Ali pazi dobro, kak' jaz mislim: — Pokvaril si se z vinom kislim; — V prihodnjič pij le sladkih vin! —

Dr. Vinopive m. p.
predsednik vinopivnega društva.